

Türkiye’de Özel İstihdam Bürolarının İşe Yerleştirme Faaliyetleri: Sakarya Örneği¹**Job Placement Activities of Private Employment Agencies In Turkey: The Case of Sakarya****Cihan SELEK ÖZ²**

ORCID ID: 0000-0002-6724-7804

Fatih AKTAŞ³

ORCID ID: 0000-0002-0291-2404

Makale Geliş Tarihi / Received : 07.08.2018

Makale Kabul Tarihi / Accepted : 28.12.2018

Öz

Türkiye’de işe yerleştirme faaliyetleri Türkiye İş Kurumu ile Kurum tarafından izin verilen özel istihdam büroları tarafından yürütülmektedir. Sakarya’da Türkiye İş Kurumu’ndan izin alarak faaliyet gösteren beş özel istihdam bürosu bulunmaktadır. Bu çalışmada Sakarya’daki özel istihdam bürolarının işe yerleştirme faaliyetleri İŞKUR’un ilgili verileri ve İŞKUR ile özel istihdam bürolarının yetkilileriyle yapılan derinlemesine mülakatlar aracılığıyla incelenmeye çalışılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, özel istihdam bürolarının bir tanesi hariç diğer dördünün işe yerleştirme sayıları son derece düşüktür. İşe yerleştirilenlerin büyük çoğunluğunu eğitim seviyesi düşük, genç, erkekler oluşturmaktadır. En fazla istihdam sağlanan ilk üç meslek ise sırasıyla mağaza, dükkân ve benzeri satış elemanları, inşaatı tamamlayıcı ve benzeri işler ile ev, otel ve bürolarda çalışan temizlikçiler şeklindedir.

Anahtar Sözcükler: İşe Yerleştirme, İşe Yerleştirme Faaliyetleri, Özel İstihdam Büroları**Abstract**

Job placement activities in Turkey are conducted by Turkish Employment Agency (İŞKUR) and private employment agencies authorized by İŞKUR. There are five licenced private employment agencies that operate in Sakarya. In this study, the job placement activities of the private employment offices in Sakarya have been examined not only by using Sakarya İŞKUR’s related data but also through the in-depth interviews conducted with İŞKUR’s officials and private employment agencies’ managers. According to the results of the survey, placement rates of the private employment agencies in Sakarya, except one, is quite low. The majority of those who were placed in a job are less-educated, young males. The first three job positions, which have the highest employment rates, are sales clerks (for stores, shops etc.), construction workers and the cleaners working in houses, hotels and offices.

Keywords: Job Placement, Job Placement Activities, Private Employment Agencies**Giriş**

İşe yerleştirme faaliyeti kısaca iş isteyenlerin meslek ve nitelikleri göz önünde bulundurularak işverenlerin talepleri doğrultusunda elverişli kişilerin seçilerek, uygun işle uygun kişiyi eşleştiren iki taraflı bir hizmettir (Öksüz, 2007: 26). Bu hizmetten yararlanmak isteyenler herhangi bir işte

¹Bu çalışma Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü’nde kabul edilen; ‘Türkiye İş Kurumu ve Özel İstihdam Bürolarının İşe Yerleştirme Faaliyetleri: Sakarya Örneği’ başlıklı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

²Doç. Dr., Sakarya Üniversitesi, SBF, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü, cselek@sakarya.edu.tr

³Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri ABD Doktora Öğrencisi, faktas76@hotmail.com

E-ISSN: 2651-4036 / © 2018 Journal of Management and Labour. This is an open access article.

Önerilen Atıf Biçimi / Recommended Citation: Öz Selek, C. ve Aktaş, F. (2018). Türkiye’de Özel İstihdam Bürolarının İşe Yerleştirme Faaliyetleri: Sakarya Örneği. *Yönetim ve Çalışma Dergisi*. 2(2), 79-92.

çalışmayan kişiler olabileceği gibi hali hazırda çalıştığı işten memnun olmayan veya daha fazlasını isteyen kişiler de olabilir. Önemli olan karşılıklı olarak aranan niteliklerin uyuşmasıdır.

Çalışma hayatı her ne kadar insanlık tarihiyle birlikte başlamış olsa da, kurumsal ve resmi anlamını Sanayi Devrimi ile birlikte kazanmıştır (Ören ve Yüksel 2012: 44). Sanayi Devrimi iş ve işçi bulmaya olan ihtiyacı artırmıştır. Bu ihtiyaç başlangıçta yerel yönetimler, sendikalar, dini oluşumlar ve bazı özel bürolar tarafından karşılanmıştır. İş ve işçi bulma ihtiyacının hızla artması, özel istihdam bürolarının işçi simsarlığı nedeniyle bu işi suiistimal etmeleri neticesinde devlet bu alana müdahale etmek zorunda kalmıştır (Törüner, 1994: 8). İkinci Dünya Savaşı sonrası işsizlik artmış ve hemen hemen her ülkede tekel olarak kamu tarafından yürütülen istihdam hizmetleri ihtiyacı yeterince karşılayamamaya başlamıştır. Bu çerçevede özel istihdam hizmetlerine duyulan ihtiyaç artmaya başlamıştır. Özellikle 1970’li yıllarda başlayan ekonomik bunalımla beraber hızla yükselen işsizlik ve teknolojik yenilikler küreselleşme ile birleşince iş piyasası ihtiyaçları, iş ve işçi bulma hizmetlerinde liberalleşme eğilimlerini ortaya çıkarmıştır. Böylelikle kamu istihdam kurumlarının yanında özel istihdam bürolarının çalışmasına da izin verilmiştir (Selek, 2005: 24).

Bu çalışmada öncelikle özel istihdam büroları ve Türkiye’de özel istihdam büroları hakkında bilgi verildikten sonra, Sakarya’da faaliyet gösteren özel istihdam büroları özellikle işe yerleştirme faaliyetleri bağlamında incelenecektir.

1. Özel İstihdam Büroları

Özel istihdam bürosu kavramının değişik kaynaklarda “ücretli özel istihdam büroları”, “özel istihdam hizmetleri”, “özel bürolar”, “özel istihdam acenteleri” şeklinde kullanıldığı da görülmektedir. Fakat ILO’nun, bu kurumları işaret etmek için “Private Employment Agencies (PREA)” kavramını kullanması ve uluslararası literatüre uyumlu ortak bir kavram olması açısından “Özel İstihdam Büroları (ÖİB)” kavramının kullanılması daha uygun görülmektedir (Sayın, 2002: 132).

1949 tarihli 96 Sayılı ILO Sözleşmesi, özel istihdam bürolarını kar amacı güdüp gütmemeleri ayırımını esas olarak tanımlamıştır. Buna göre kar amacı güden iş bulma büroları; “doğrudan doğruya veya dolaylı olarak tarafların herhangi birinden maddi bir karşılık temini amacıyla, bir işçiye iş veya bir işverene işçi bulmak konusunda faaliyet gösteren her şahıs, şirket, kurum, acente veya diğer herhangi bir kuruluş ve sadece veya esas olarak işçilerle işverenler arasında aracılıkla uğraşan gazeteler veya diğer yayınlar”dır (m. 1/a). Kar amacı gütmeyen bürolar ise “maddi bir karşılık gütmemekle beraber, işverenlerden veya işçiden, yapılan hizmet karşılığında komisyon, aidat veya başka herhangi bir ad altında ücret alan şirket, kurum, acente veya diğer kuruluşların iş bulma servisleri”dir (m. 1/b).

ILO’nun 1994 tarihli 81. Oturumunda kabul ettiği VI No. lu raporda ise özel istihdam büroları, “özel hukuka tabi olarak faaliyet gösteren, sözleşme çerçevesinde ve belirli bir ödeme karşılığında, istihdam imkanlarına ulaşmayı ya da mesleki ilerlemeyi kolaylaştırmak veya hızlandırmak veyahut boş işleri doldurmak amacıyla tek tek müşteriler veya müşteri konumundaki kuruluşlar adına faaliyette bulunan teşebbüsler” olarak daha ayrıntılı bir şekilde tanımlamıştır (Sanal, 1995: 48).

1997 tarihli 181 Sayılı ILO Sözleşmesi ise özel istihdam bürolarını, 96 Sayılı Sözleşme’nin aksine kar amacı güdüp gütmemelerine göre değil, sundukları hizmete göre ele almıştır. Buna göre özel istihdam büroları, “kamu kuruluşlarından bağımsız olarak, sözleşmede sayılan iş piyasası hizmetlerinden bir veya daha fazlasını icra eden gerçek veya tüzel kişi”lerdir (m. 1/1 f.1). Sözleşmede sayılan iş piyasası hizmetleri; “özel istihdam bürosunun iş ilişkilerinin tarafı olmaksızın, iş teklifleri ve başvurularını buluşturma hizmeti (m. 1/1 a)”, “işçileri, yapacakları işi belirleyen ve bu işleri denetleyecek olan, gerçek veya tüzel kişi olabilen bir üçüncü gruba, yani ‘kullanıcı teşebbüs’ün yönetimine sunmak amacıyla istihdam etme hizmetleri (m. 1/1 b)” ve “belli iş teklifleri ve başvurularını buluşturmaya yönelik olmayan, en çok üyeye sahip işçi

ve işveren kuruluşlarına danışıldıktan sonra yetkili makamlar tarafından belirlenen, bilgi toplama gibi iş arama ile ilgili diğer hizmetler (m. 1/1 c)” olarak örnekleyici bir şekilde sayılmaktadır.

Özel istihdam büroları; sıklıkla “istihdam hizmetini temel ya da ikincil bir uğraş olarak seçmiş, kar amacı güden veya gütmeyen, bir sözleşme ile bireyleri uygun işlere yerleştiren, işletmelere ihtiyaç duydukları nitelikte personel tedarik eden ve gerektiğinde onlara mesleki eğitim de veren özel hukuk hükümlerine tabi kuruluşlar” (Çöpoğlu, 1995: 20) veya “özel hukukun koruması altında ve belirli bir sözleşme çerçevesinde, bir ücret ya da komisyon karşılığında iş piyasasında iş arayanlarla, eleman arayanlar arasında en etkin şekilde aracılık hizmeti sağlayan, kar gayesi güden ya da gütmeyen kuruluşlar” (TİSK, 1996: 7) şeklinde tanımlanabilmektedir.

ILO sözleşmeleri ışığında bakıldığında özel istihdam bürolarının faaliyetleri; gerçek veya tüzel kişilerce; maddi kazanç sağlamak amacıyla veya değil, doğrudan ya da dolaylı olarak, belirli bir işyerinde veya internet üzerinden ilanlar aracılığıyla tam zamanlı veya kısmi süreli işlerde yapılan her türlü iş ve işçi bulmaya aracılık faaliyetlerini kapsar.

2. Türkiye’de Özel İstihdam Büroları

Türkiye’de iş aracılığı yaparak kazanç elde etmek isteyen özel istihdam kurumlarının varlığı Osmanlı dönemine kadar gitmektedir (Cam, 2017: 113). Osmanlı’da hem işsizlere gelir getirici bir meslek temin ederek işsizliğin sosyal ve ekonomik olumsuzluklarından korunması, hem de üretim sürecinde işgücü ihtiyacının karşılanması amacıyla, işçi talep edenlerin ihtiyaçlarını gidermek amacıyla gerçekleştirilen işe yerleştirme faaliyetlerinin 1880’lerle beraber kurumsal anlamda yapılmaya başlandığı görülmektedir. Başlangıçta hizmetçilik mesleğiyle sınırlı olan ve devlet denetimindeki kurumlarla yürütülen bu hizmet, ihtiyacın artmasıyla birlikte özel kurumlar tarafından da verilmeye başlanmış, böylelikle işe yerleştirme faaliyetleri kar amaçlı iktisadi bir eyleme dönüşmüştür. Özellikle 1908’de II. Meşrutiyetin ilanı ile beraber bu alanda faaliyet gösteren özel kuruluşların sayısı da artmıştır. İşe yerleştirmede kazanç amacı güden kuruluşların yanında bu işi kazanç amacı gütmeyen yapan vakıf, dernek ve cemaatler de olmuştur (Şahin ve Yıldırım, 2012: 9-11).

Cumhuriyetin ilk kurulduğu yıllardan başlayıp 1936 tarihli 3008 sayılı İş Kanunu’nun kabulüne kadar iş ve işçi bulma konusunda herhangi bir düzenleme yapılmamış, bu dönemde istihdam aracılığı hizmetlerinde genellikle kişisel ilişkiler, çeşitli yerlere asılan ilanlarla birlikte maddi menfaat karşılığı çalışan simsarlar önemli bir rol oynamıştır (Uçkan, 2005: 150-151).

3008 sayılı İş Kanunu ile iş ve işçi bulma hizmetlerinin ücretsiz bir kamu hizmeti olarak devlet tarafından yerine getirileceği ve anılan faaliyetlerin özel bürolarca ücretli olarak icra edilmesine izin verilmeyeceği hükme bağlanmıştır (m. 63-71). Kanun, her ne kadar yayımını izleyen üç yıl içerisinde İş ve İşçi Bulma Kurumu’nun oluşturulmasını düzenlemişse de (m. 146), söz konusu Kurum ancak 21 Ocak 1946 tarihinde 4837 sayılı Kanun ile kurulmuştur. 05.07.2003 tarihli 4904 sayılı Türkiye İş Kurumu (İŞKUR) Kanunu’na kadar Türkiye’de, tarım sektörü dışında, özel iş ve işçi bulma aracılığı hizmetlerine yasal olarak izin verilmemiştir. Ancak özellikle 1980’lerden sonra küreselleşme ile birlikte ülkemizde gayri resmi olarak çeşitli isimler altında (danışmanlık firmaları) faaliyet gösteren çok sayıda özel istihdam bürosu kar elde etme güdüsüyle şekillenmiş bir mekanizma oluşturmuşlardır (Baypınar, 2002: 114). 2003 yılında hem 4857 sayılı İş Kanunu (m. 90) hem de 4904 sayılı Türkiye İş Kurumu Kanunu (m. 17-20) ile bu şekilde faaliyet gösteren özel istihdam büroları, kayıt altına alınmış ve yasal düzenlemelerde belirtilen şartlar çerçevesinde çalışmalarını olanaklı hale getirilmiştir (Selek, 2005: 115).

4857 sayılı İş Kanunu’nun 90. maddesinde iş ve işçi bulmaya aracılık konusu düzenlenmiş; iş arayanların uygun oldukları işlere yerleştirilmeleri ve çeşitli işler için elverişli işçiler bulunması için aracılık görevini İŞKUR’un ve İŞKUR tarafından izin verilen özel istihdam bürolarının yerine getireceği belirtilmiştir. Bu kanun çerçevesinde İŞKUR özel istihdam bürolarının

işleyişini düzenlemek ve denetlemek amacıyla “Özel İstihdam Büroları Yönetmeliği” hazırlanmış ve ilk olarak 19 Şubat 2004 tarihinde bu yönetmelik Resmi Gazete’de yayınlanmıştır. Arkasından 2 Ağustos 2004 tarihinde “Özel İstihdam Büroları Hakkında 1 No’lu Tebliğ, sonrasında 1 Ağustos 2009 tarihinde yeniden düzenlenen “Özel İstihdam Büroları Yönetmeliği” Resmi Gazete’de yayınlanmıştır (Fırat ve Aksüyek, 2009: 11). 6 Mayıs 2016 tarihinde 6715 sayılı İş Kanunu ve Türkiye İş Kurumu Kanunu’nda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile özel istihdam bürolarının faaliyetleri genişletilerek bu bürolara halihazırda vermekte oldukları aracılık hizmetlerinin dışında geçici iş ilişkisi kurma faaliyetlerini yürütme yetkisi de tanınmıştır. 11 Ekim 2016 tarihinde ise yeni Özel İstihdam Büroları Yönetmeliği yayınlanmıştır. Yeni Yönetmelik özel istihdam bürolarını *“iş arayanların elverişli oldukları işlere yerleştirilmesine ve çeşitli işler için uygun işçiler bulunmasına aracılık yapmak ve/veya geçici iş ilişkisi kurma faaliyeti yürütmek üzere Kurum tarafından izin verilen gerçek veya tüzel kişiler tarafından kurulan bürolar”* şeklinde tanımlamıştır (md. 3/j). Yapılan son değişiklikler neticesinde özel istihdam bürolarının faaliyetlerinin kapsamı; iş ve işçi bulmaya aracılık faaliyeti yapma, işgücü piyasası ile istihdam ve insan kaynaklarına yönelik hizmetleri yürütme, mesleki eğitim düzenleme ve yetki verilmesi hâlinde geçici iş ilişkisi kurma olarak belirlenmiştir (6715 sy. K. md. 7/e).

Türkiye’de özel istihdam bürosu açabilmek için öncelikle İŞKUR’dan izin alınması zorunluluğu bulunmaktadır. Bunun için gerekli belgeler (md. 12) ve koşullar (md. 13) yönetmelikte sıralanmıştır. İŞKUR tarafından özel istihdam bürolarına verilen izinler üç yıl için geçerlidir. Üç yıllık faaliyet dönemi sonunda iznin yenilenebilmesi için iznin sona ereceği tarihten en az on beş gün önce yazılı talepte bulunulması, iznin verilmesinde aranan şartların mevcut olması ve yenileme masraf karşılığının ödenmesi gerekmektedir (md. 15/3).

Türkiye’de özel istihdam büroları, aracılık ve geçici işçi sağlama faaliyeti karşılığı olarak işverenden hizmet bedeli alma hakkına sahiptirler. Ancak iş arayanlardan ve geçici iş ilişkisi ile çalıştırılan işçilerden, yönetmelikte istisna tutulan meslekler ve pozisyonlar dışında, her ne ad altında olursa olsun menfaat sağlamaları ve hizmet bedeli almaları yasaktır (md. 9).

3. Türkiye’de Özel İstihdam Bürolarının İşe Yerleştirme Faaliyetleri

Türkiye’de özel istihdam büroları, işgücü piyasasının izlenmesi için gerekli olan; iş arayanlar, açık işler, işe yerleştirmeler ve geçici işçi sağlama sözleşmeleri ile ilgili istatistikleri elektronik ortamda Türkiye İş Kurumu’na bildirmekle ve uygulamanın takibi için gerekli olan diğer bilgi ve belgeleri talebi üzerine Kuruma vermekle yükümlüdürler (6715 sy. K. md. 9).

Türkiye’de İŞKUR tarafından uygulamanın başladığı tarihten itibaren 2017 Eylül ayı sonuna kadar toplam 973 firmaya özel istihdam bürosu açma izni verilmiş olup, hâlihazırda yirmi ilde 437 özel istihdam bürosu faaliyetine devam etmektedir. İstanbul 300 tane faaliyet gösteren büronun en çok bulunduğu il iken, ikinci sırayı 33 büro ile Ankara, üçüncü sırayı ise 30 büro ile İzmir almaktadır (İŞKUR 9. Genel Kurul Raporu, 2017: 69).

2004 yılından itibaren faaliyetlerine başlayan ve sayıları giderek artan özel istihdam büroları, 2017 Haziran ayı sonu itibarıyla birikimli olarak 350.000 kişinin işe yerleştirilmesinde aracılık yaptığını Kuruma bildirmiştir (İŞKUR 9. Genel Kurul Raporu, 2017: 68).

Tablo 1: Özel İstihdam Bürolarının Yıllara ve Cinsiyete Göre İşe Yerleştirme Sayıları⁴

Yıllar	Erkek	Kadın	Toplam
2004	930	247	1.177
2005	6.454	3.951	10.405
2006	11.902	6.724	18.626
2007	72.142	13.940	86.082
2008	29.828	14.024	43.852
2009	10.993	10.412	21.405
2010	14.697	12.954	27.651
2011	18.349	17.215	35.564
2012	13.549	8.849	22.398
2013	11.501	7.271	18.772
2014	7.595	7.332	14.927
2015	7.617	6.189	13.806
2016	10.580	10.009	20.589
2017	9.750	12.433	22.183
TOPLAM	225.887	131.550	357.437

Kaynak: İŞKUR 7. 8. ve 9. Genel Kurul Raporları

Özel istihdam bürolarının yıllara ve cinsiyete göre işe yerleştirme sayıları incelendiğinde, ilk başlarda işe yerleştirilen erkek sayısının kadın sayısına göre oldukça fazla olduğu dikkat çekerken, 2009 yılından itibaren erkek ve kadın sayısının birbirine yaklaştığı görülmektedir.

Tablo 2: 2004- 2013 Yılları Arasında Özel İstihdam Büroları Tarafından İşe Yerleştirilenlerin Yaş Gruplarına Göre Dağılımı⁵

Yaş Grupları	Erkek	Kadın	Toplam
15-19	6.602	4.178	10.780
20-24	48.155	29.782	77.937
25-29	72.282	32.064	104.346
30-34	34.129	16.623	50.752
35-39	15.453	8.794	24.247
40-44	7.682	4.948	12.630
45-49	4.851	3.148	7.999
50-54	1.178	488	1.666
55-59	725	327	1.052
60-64	166	76	242
65+	42	20	62
Toplam	191.265	100.448	291.713

Kaynak: Türkiye İş Kurumu Özel İstihdam Büroları İşe Yerleştirme İstatistikleri 2004-2013

Tabloya göre 2004-2013 yılları arasında özel istihdam büroları tarafından işe yerleştirilenlerin üçte birinden fazlası 25-29, dörtte birinden fazlası 20-24 ve yaklaşık altıda biri ise 30-34 yaş

⁴ İŞKUR web sayfasında özel istihdam bürolarına ilişkin ayrıntılı istatistikler 2004 yılından başlayarak 2014 yılının ilk çeyreğine kadar verilmektedir (bkz. <https://www.iskur.gov.tr/ozel-istihdam-burolari/istatistiki-bilgiler/> Erişim: 11.05.2018). İşe yerleştirilenlerin yıllara ve cinsiyete ilişkin dağılımının 2017 yılının ilk yarısına kadar olan nispeten güncel kısmına genel kurul raporları ile faaliyet raporlarından ulaşılabilmektedir. Ancak genel kurul raporları, faaliyet raporları ve web sayfasında 2014 yılının ilk çeyreğinin sonuna kadar olan verilerin bazıları tamamen birbirini tutmamaktadır. Bu anlamda özel istihdam büroları ile ilgili güncel ve düzenli verilere ulaşabilmek konusundaki sorunların giderilmesinin gerek iş piyasasının şeffaflığı gerekse de bu alanda çalışma yapan araştırmacılar için son derece önemli olduğunu belirtmek gerekmektedir.

⁵ Özel istihdam büroları tarafından işe yerleştirilenlerin yaş gruplarına göre dağılımına ilişkin en güncel istatistiklere sadece 2004-2013 yıllarını kapsayacak şekilde ulaşılabilmektedir.

aralığında bulunmaktadır. Bu bağlamda işe yerleştirilenlerin yaklaşık % 80'inin (% 79.88) 20-34 yaş aralığında olduğunu söylemek mümkündür. Yaş ilerledikçe işe yerleştirilme sayıları da azalmaktadır.

Tablo 3: 2004- 2013 Yılları Arasında Özel İstihdam Büroları Tarafından İşe Yerleştirilenlerin Eğitim Durumlarına Göre Dağılımı⁶

Eğitim Durumu	Erkek	Kadın	Toplam
Okur Yazar Olmayan	125	103	228
Okur Yazar	788	651	1.439
İlköğretim	23.522	15.376	38.898
Ortaöğretim (Lise ve Dengi)	51.807	26.748	78.555
Önlisans	36.159	18.156	54.315
Lisans	67.077	34.398	101.475
Yüksek Lisans	8.827	3.746	12.573
Doktora	2.960	1.270	4.230
Genel Toplam	191.265	100.448	291.713

Kaynak: Türkiye İş Kurumu Özel İstihdam Büroları İşe Yerleştirme İstatistikleri 2004-2013

Tabloya göre 2004-2013 yılları arasında özel istihdam büroları tarafından işe yerleştirilenlerin üçte birinden fazlası lisans mezunu, yaklaşık dörtte biri lise ve dengi mezunu, altıda birinden fazlası ise önlisans mezunudur. Buna göre özel istihdam büroları tarafından işe yerleştirilenlerin % 80'den fazlasını lise, önlisans ve lisans mezunlarının oluşturduğunu söylemek mümkündür.

4. Sakarya'da Özel İstihdam Bürolarının İşe Yerleştirme Faaliyetleri

Sakarya'da işsizlerin cinsiyet, yaş grupları ve eğitim seviyelerine göre dağılımı aşağıdaki tablolarda gösterilmektedir.

Tablo 4: 2013-2017 Yılları Arası Sakarya İli İşsizlerin Yaş ve Cinsiyete Göre Dağılımı

Yaş Grubu	Erkek	Kadın	Toplam
15-19	3614	2520	6134
20-24	18.302	16.431	34.733
25-29	16.993	13.939	30.932
30-34	12.482	9753	22.235
35-39	10.586	8788	19.374
40-44	7613	6734	14.347
45-64	11.713	6916	18.629
65+	242	87	329
Toplam	81.545	65.168	146.713

Kaynak: İŞKUR 2013-2017 Yıl Sonu Faaliyet Raporları

Her ne kadar işsizlik her yaştan insanı tehdit etse de, Sakarya ili işsizlik verileri yaş gruplarına göre incelendiğinde 20-29 yaş grubu işsizlerin toplam işsiz sayısının yaklaşık % 45'ini oluşturduğu görülmektedir. Buradan hareketle genel olarak Türkiye'de olduğu gibi Sakarya'da da genç işsizliğin önemli bir sorun olduğunu söylemek mümkündür.

⁶ Özel istihdam büroları tarafından işe yerleştirilenlerin eğitim durumlarına göre dağılımına ilişkin en güncel istatistiklere sadece 2004-2013 yıllarını kapsayacak şekilde ulaşılabilmektedir.

Tablo 5: 2013-2017 Yılları Arası Sakarya İli İşsizlerin Eğitim Durumuna Göre Dağılımı

EğitimDüzeyleri	Erkek	Kadın	Toplam
Okur-Yazar			
Olmayan	572	767	1339
Okur Yazar	512	701	1213
İlköğretim	38.637	27.751	66.388
Ortaöğretim	26.299	17.527	43.826
Önlisans	6772	9307	16.079
Lisans	8387	8764	17.151
Yüksek lisans	348	344	692
Doktora	18	7	25
Toplam	81.545	65.168	146.713

Kaynak: İŞKUR 2013-2017 Yıl Sonu Faaliyet Raporları

Yukarıdaki tabloda eğitim seviyesi ile işsizlik arasındaki ilişkiyi açık bir şekilde görmek mümkündür. Sakarya’da toplam işsiz sayısının % 75’ini ilköğretim ve ortaöğretim mezunları oluşturmaktadır. Eğitim seviyesi yükseldikçe işsizlik oranı azalmaktadır.

4.1. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı Sakarya’da faaliyet gösteren özel istihdam bürolarının işe yerleştirme faaliyetlerini detaylı bir şekilde incelemektir. Bu çerçevede araştırmanın çıkış noktasını “Sakarya’da özel istihdam bürosu var mı?” sorusunun oluşturduğu belirtilmelidir. İŞKUR üzerinden yapılan araştırma neticesinde Sakarya’da faaliyet gösteren beş tane özel istihdam bürosunun olduğu tespit edilince, bu özel istihdam bürolarının neler yaptıkları ve Sakarya’daki istihdama ne kadar katkıda bulunduklarına ilişkin sorulara cevap aranmak istenmiştir.

4.2. Araştırmanın Yöntemi

Araştırmada mülakat yöntemi kullanılmıştır. Bu kapsamda Sakarya İŞKUR İl Müdürlüğü’nde görevli üç şube müdürü ile her özel istihdam bürosundan bir yetkili olmak üzere toplamda beş kişi ile yarı yapılandırılmış derinlemesine mülakatlar yapılmıştır.

Sakarya İŞKUR İl Müdürlüğünde görevli üç şube müdüründen 2018 Mayıs ayının ikinci haftasında alınan randevular neticesinde mülakatlara başlanmıştır. Birinci şube müdürüyle yapılan görüşmede, Sakarya İŞKUR’un faaliyetleri hakkında genel bilgiler alınmıştır. İkinci olarak özel istihdam bürolarından sorumlu şube müdürüyle iki defa görüşülmüş ve bu görüşmelerde Sakarya’daki özel istihdam büroları ve işe yerleştirme faaliyetleri ile ilgili veriler temin edilmiştir. Son müdür yardımcısıyla yapılan görüşmenin genel çerçevesini ise Sakarya İŞKUR’un işe yerleştirme faaliyetlerinin kapsamı ve başarı düzeyi oluşturmuştur.

İŞKUR görüşmeleri ile eş zamanlı olarak Sakarya’da faaliyet gösteren beş özel istihdam bürosuyla mülakatlar gerçekleştirilmiştir. İlk olarak 7 Mayıs 2018 saat 15.30’da C Bürosunda istihdamdan sorumlu yetkiliyle, ikinci olarak 9 Mayıs 2018 saat 16.00’da B Bürosunun ortaklarıyla, aynı gün saat 17.30’da ise A Bürosundan bir yetkiliyle görüşülmüştür. D Bürosunun yetkilisiyle 21 Mayıs 2018 saat 14.30’da, E Bürosununki ile ise ertesi gün saat 14.00 da görüşülmüştür. Mülakat yapılan kişilerden öncelikle firmaların tarihsel geçmişi ile ilgili bilgi istenmiştir. Bu çerçevede firmanın ne zaman kurulduğu, geçmişten günümüze faaliyet alanlarının neler olduğu, sektördeki yeri, ne zaman ve nasıl özel istihdam bürosu statüsü kazandığına yönelik sorular sorulmuştur. Daha sonra yetkililere firmanın faaliyetleri içerisinde işe yerleştirme faaliyetlerinin yerini ve önemini tespit etmeye yönelik sorular yöneltilmiş, bu çerçevede işe yerleştirme ile ilgili gerekli veriler elde edilmeye çalışılmıştır. Bu kısımda yetkililer çok net rakamlar verememiş, gerekli verilerin İŞKUR Sakarya İl Müdürlüğü’nden

temin edilebileceğini belirtmişlerdir. Mülakatlar, firmaların ve sektörün geleceğine ilişkin görüşlerin tartışılmasıyla sonlandırılmıştır.

4.3. Araştırmanın Bulguları

Sakarya İŞKUR İl Müdürlüğü'nden elde edilen 2013-2018 yılı verilerine göre Sakarya'da faaliyet gösteren beş özel istihdam bürosu bulunmaktadır. Bunlardan en eskisi 2006 yılında, en yenisi ise 2016 yılında kurulmuştur. Bu istihdam bürolarının etkinliklerine dair bilgiler İŞKUR'dan elde edilen veriler ve bu bürolarla yapılan mülakatlar vasıtasıyla elde edilmiştir. Yapılan mülakatlar neticesinde bu bürolardan çoğu düzenli veri tutma ve arşivleme açısından sorunlu bulunmuştur.

A Bürosu

Yapılan mülakat sonucu elde edilen bilgilere göre;

A Bürosu, Sakarya ilinde ilk kurulan (2006) bürodur. Bu firma, şirketlere sahip oldukları insan kaynaklarının gücünü fark etmeleri, yüksek niteliğe sahip ve kurum kültürlerine uyum sağlayabilecek kişileri organizasyonlarına katmaları ve elde tutmaları için çözümler geliştirip, organizasyonların karşılaştıkları ya da karşılaşılabilecekleri problemlerin saptanması ve çözümlenmesi aşamalarında danışmanlık hizmetleri vermektedir. Bu danışmanlıklar; yönetim danışmanlığı, finans danışmanlığı, iş-meslek danışmanlığı şeklindedir. Bunun haricinde çalışanlara yönelik eğitimler de düzenlemektedir.

Firma yıllık ortalama 700 civarı başvuru almakta ve bu başvuruların 150'den fazlasına istihdam sağlamaktadır. Daha çok nitelikli eleman istihdamına yoğunlaşan firma, çoğunlukla mühendislerle çalışmaktadır. Bunun haricinde, muhasebe, ön muhasebe, insan kaynakları, büro işçileri ve beden işçileri için de istihdam sağlamaktadır. Genellikle lisans mezunlarını tercih etseler de eğitim durumuna bakmaksızın herkese uygun iş sağlamaya çalıştıklarını ifade etmişlerdir. İstihdamda çoğunlukla 25-45 yaş aralığındaki insanların başvurularını değerlendirmekle beraber, az da olsa diğer yaş gruplarından da başvuru aldıklarını belirtmişlerdir.

Çalıştıkları şirketleri devlet teşvikleri konusunda bilgilendiren büro, özellikle İŞKUR bağlantılı istihdam teşviklerine ilişkin programları yakından takip etmektedir.

Büro aynı zamanda geçici istihdam hizmetleri de vermekte, bu hizmeti de “yevmiyeli işçilik” olarak adlandırmaktadır. Özellikle sezonluk işler için bu tarz istihdam sağlayan büronun bu işlerde genellikle eğitim seviyesi düşük kişileri istihdam ettiği görülmektedir.

B Bürosu

Aslında 2005 yılında kurulan ve çok geniş bir yelpazede hizmet sunan B Bürosu 2011 yılından itibaren özel istihdam bürosu olarak hizmet vermeye başlamıştır. 2011 yılı öncesi internet üzerinden veya yerel gazeteler aracılığıyla şirketler için iş ilanları yayınlayan büro, İŞKUR'un 4904 sayılı Türkiye İş Kurumu Kanunu'nun 19. maddesi gereği bu faaliyeti yapabilmeleri için özel istihdam bürosu izni almaları gerektiği konusunda kendilerini uyarması sonucunda 14.04.2011 tarihinde gerekli izinleri alarak özel istihdam bürosu hüviyetine kavuşmuştur.

Özel istihdam bürosu izni aldıktan sonra kurdukları internet sitesi aracılığıyla iş arayanlarla işçi arayanlar arasında iletişim sağlayan büro, kanun gereği sadece iş ilanı veren şirketten ilan ücreti almakta, bunun haricinde işçi talebinin karşılanıp karşılanmadığını takip etmemektedir. Ancak her üç ayda bir İŞKUR'a istihdam verileri sunmaları gerektiği için, birlikte çalıştıkları şirketlerden son ay işe giren birkaç kişinin bilgilerini alıp bunları ilettiklerini ifade etmişlerdir.

Bu büro istihdam hizmetlerinden ziyade faaliyet gösterdikleri diğer alanlara yoğunlaşmış, istihdamla ilgili olarak iş ilanı yayınlamaktan öteye gitmemektedir. Yayınladığı ilanlar karşılığında oluşan istihdam oranlarıyla ilgili de herhangi bir çalışma yapmamaktadırlar.

C Bürosu

2012 yılında kurulan C Bürosu, çoğunlukla hizmet sektöründe işe yerleştirme yapmakta, aşçı, yamak, garson, temizlikçi, çamaşırcı, kat görevlisi vb. kişilerin istihdamına aracılık etmektedir. Genellikle internet üzerinden ulaştıkları iş arayanlarla mülakat yapıp, niteliklerine göre istihdam sağlamaktadırlar. Bazı durumlarda işveren adına da mülakat yapan firma istenen nitelikte kişileri doğrudan işe yerleştirilmek üzere firmalara yönlendirebilmektedir.

İl genelinde veya çevre illerde düğün, cemiyet, mezuniyet töreni vb. organizasyonlar düzenleyen büro, bu organizasyonlar için daha çok garson, aşçı ve müzik ekibi teminini sağlamaktadır.

Turizm ve hizmet sektörüne yönelik istihdam sağlayan firmaya yıllık ortalama 175 kişi başvuru yapmakta, başvuranların yaklaşık 50'si istihdam edilmektedir. Büro kendi bünyesinde de talep eden işyerlerinde çalıştırılmak üzere 15'i kadın olmak üzere 70 civarında işçi istihdam etmektedir. Özellikle turizm sektöründe bazı sezonlarda yoğun işgücü talebi olduğunu ve kiralık işgücü temininin işveren açısından çok büyük kolaylıklar sağladığını ifade eden büro yetkilisi, bu yönüyle ellerinin altında hazır işgücü bulunmasının onlara avantaj sağladığını vurgulamıştır.

D Bürosu

2016 yılında kurulup, 2017 yılında özel istihdam bürosu olarak faaliyetlerine başlayan D Bürosu kariyer rehberliği, iş-meslek danışmanlığı ve eğitim hizmetleri vermektedir. Esas olarak istihdam hizmetleri vermeyi hedefleyen firma hali hazırda aktif anlamda istihdam hizmeti vermemekte olup, şimdilik sadece yakın çevreden tanıdıklar vasıtasıyla eğitim ve çevre danışmanlığı hizmetleri verdiklerini belirtmişlerdir.

E Bürosu

2017 yılında İŞKUR'dan özel istihdam bürosu izni alarak faaliyet göstermeye başlayan E Bürosu, öncesinde de tıp alanında istihdam hizmetleri vermiş ve sonrasında kurduğu internet sitesi aracılığıyla daha geniş kitlelere ulaşmayı hedeflemiştir. İstihdam alanında sadece tıpla ilgili olanları ilgi alanı olarak belirleyen firma, her türlü uzman ve pratisyen doktor, anestezi uzmanı, acil tıp teknisyeni, radyolog ve diğer sağlık çalışanlarını hedef kitle olarak belirlemiştir.

Türkiye'de alanında tek olan firma sağlık sektörü haricinde faaliyet göstermemektedir. İnternet sitesi kurup özel istihdam bürosu hüviyeti kazanmadan önce de yine tıp alanında danışmanlık hizmetleri veren firma, uzun yıllar içerisinde elde ettiği tecrübeyi istihdam bürosu olarak değerlendirmeyi planlamıştır. Yapılan başvuru veya gerçekleştirilen istihdamla ilgili bilgi paylaşımı yapmayan büro, çalışmalarını hakkında bilgi paylaşımını da kabul etmemiştir.

Sakarya'da faaliyet gösteren özel istihdam bürolarının işe yerleştirme faaliyetlerine ilişkin veriler Sakarya İŞKUR İl Müdürlüğü'nden temin edilmiş olup, 2013 yılından 2018 yılının ilk çeyreğine kadar olan dönemi kapsamaktadır.

Tablo 6: 2013-2018 Yılları Arası Sakarya'da Faaliyet Gösteren Özel İstihdam Bürolarının İşe Yerleştirme Sayıları

Büro Adı	Başvuru Sayısı			İşe Yerleştirme Sayısı		
	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam
A	1295	1089	2384	726	350	1076
B	37	21	58	32	20	52
C	12	4	16	12	4	16
D	3	2	5	2	1	3
E	11	3	14	11	3	14
Toplam	1358	1122	2480	783	379	1162

Kaynak: Sakarya İŞKUR İl Müdürlüğü verileri

Sakarya’da faaliyet gösteren özel istihdam bürolarına yapılan başvuru ve bu başvurular neticesinde oluşan işe yerleştirme sayıları incelendiğinde bürolar arasında büyük farklar olduğu dikkat çekmektedir. Bunun sebebi olarak bürolardan iki tanesinin 2017 yılında faaliyetlerine başlamış olması (D Bürosu ve E Bürosu) ve bir tanesinin de (C Bürosu) istihdamla ilgili olarak kendini sadece iş ilanı yayınlamakla sınırlandırması gösterilebilir.

Tablo incelendiğinde yapılan başvuruların 2384 kişi ile yaklaşık %96’sının A Bürosuna yapıldığı ve bu başvurular neticesinde gerçekleşen istihdamın 1076 kişi ile yaklaşık %93’ünün yine bu büro tarafından yapıldığı görülmektedir. Başvuru sayıları ile işe yerleştirilenlerin yüzdelik oranları karşılaştırıldığında E ve C firmaları %100 yerleştirme oranı ile en başarılı firmalar olarak gözükse de genel yerleştirme sayıları açısından zayıf kalmaktadırlar.

Tablo cinsiyetler açısından incelendiğinde başvuru sayısının yaklaşık %55’ini erkeklerin, 45’ini ise kadınların oluşturduğu görülmektedir. Fakat işe yerleştirme oranları açısından bakıldığında erkeklerin (%67) kadınlara göre (%33) bariz bir şekilde daha avantajlı olduğu dikkat çekmektedir.

Tablo 7: Sakarya’da Faaliyet Gösteren Özel İstihdam Bürolarının Yaş ve Cinsiyete Göre İşe Yerleştirme Sayıları

Yaş Grupları	Başvuru Sayısı			İşe Yerleştirme Sayısı		
	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam
15-19	158	119	277	111	34	145
20-24	370	526	896	197	199	396
25-29	230	176	406	118	64	182
30-34	168	95	263	98	23	121
35-39	141	86	227	71	21	92
40-44	109	64	173	62	18	80
45-49	88	34	122	60	11	61
50-54	51	19	70	37	8	45
55-59	29	3	32	21	1	22
60-64	10	0	10	7	0	7
65+	4	0	4	1	0	1
Toplam	1358	1122	2480	783	379	1162

Kaynak: Sakarya İŞKUR İl Müdürlüğü verileri

Sakarya’da özel istihdam bürolarına yapılan başvurular yaş grupları açısından incelendiğinde başvuranların %64’ünü, işe yerleştirilenlerin ise %62’sini 29 yaş altı grubun oluşturduğu görülmektedir. Ancak en fazla başvuru ve işe yerleştirme sayısı gerek kadın gerekse de erkeklerde 20-24 yaş aralığında ortaya çıkmaktadır.

Tablo 8: 2013- 2018 Yılları Arası Sakarya’da Faaliyet Gösteren Özel İstihdam Bürolarının Eğitim Düzeylerine Göre Başvuru ve İşe Yerleştirme Sayıları

Eğitim Düzeyleri	Başvuru Sayısı			İşe Yerleştirme Sayısı		
	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam
Okur-Yazar Olmayan	0	2	2	0	0	0
Okur Yazar	7	2	9	3	0	3
İlköğretim	588	173	761	421	64	485
Ortaöğretim	454	471	925	294	273	567
Önlisans	97	141	238	20	18	38
Lisans	194	323	517	34	21	55
Yüksek Lisans	9	9	18	2	2	4
Doktora	9	1	10	9	1	10
Toplam	1358	1122	2480	783	379	1162

Kaynak: Sakarya İŞKUR İl Müdürlüğü verileri

Sakarya’da faaliyet gösteren özel istihdam büroları tarafından yapılan işe yerleştirme faaliyetleri başvuran ve istihdam edilenlerin eğitim durumlarına göre incelendiğinde başvuranların %68’inin, işe yerleştirilenlerin ise %91’inin ilköğretim ve ortaöğretim mezunlarından oluştuğu görülmektedir. Lisans mezunları başvuruların yaklaşık %21’ini oluşturduğu halde sadece yaklaşık %10’luk kısmı istihdam edilmiş olup bu da genel istihdam içerisinde yaklaşık %5 gibi bir karşılığa denk gelmektedir.

Tablo 9: 2013-2018 Yılları Arası Sakarya’da Faaliyet Gösteren Özel İstihdam Büroları Tarafından İstihdam Sağlanan Meslekler ve Başvuru Sayıları

Meslekler	Başvuru Sayısı			İşe Yerleştirme Sayısı		
	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam
İş Hizmetleri ve İdaresi ile ilgili Müdürler	11	0	11	3	3	6
Satış Pazarlama ve İş Geliştirme ile ilgili Müdürler	10	0	10	6	6	12
Otel Lokanta ve Restoran Müdürleri	9	0	9	8	0	8
Mühendislik ile ilgili Profesyonel Meslek Mensupları	28	25	53	4	1	5
Mimarlar Planlamacılar Harita Mühendisleri	9	8	17	0	1	1
Tıp Doktorları	11	3	14	11	3	14
Finans ile ilgili Profesyonel Meslek Grupları	11	12	23	4	0	4
Satış Pazarlama ve Halkla İlişkiler ile ilgili Profesyonel	7	22	29	1	1	2
Fizik ve Mühendislik Bilimleri Teknisyeni	55	4	59	39	0	39
Sağlık ile ilgili diğer Yardımcı Profesyonel Meslek	8	7	15	0	0	0
Satış ve Satın Alma Temsilcileri ve Aracıları (Brokerler)	21	13	34	4	1	5
İdari ve Uzman Sekreterler	9	35	44	6	2	8
Sekreterler (Genel)	1	35	36	0	1	1
Müşteri Danışma Elemanları	9	24	33	4	5	9
Sayısal İşlemler Yapan Büro Elemanları	36	109	145	8	7	15
Diğer Büro Hizmetlerinde Çalışan Elemanlar	41	136	177	17	46	63
Garsonlar ve Barmenler	54	39	93	33	17	50
Mağaza Dükkân vb. Satış Elemanları	46	170	216	32	164	196
Diğer Satış Elemanları	20	55	75	10	48	58
Koruma Hizmetleri Veren Elemanlar	19	3	22	5	0	5
Kaba İnşaat ve İlgili İşlerde Çalışan Sanatkârlar	68	0	68	67	0	67
İnşaatı Tamamlayıcı İşler ve benzer İşlerde Çalışan	202	0	202	192	0	192
Metal Levha ve Metal İnşaat Malzemesi Çalışanları	15	0	15	3	0	3
Demirciler Alet Yapımcıları ve İlgili İşlerde Çalışanlar	75	0	75	71	0	71
Ağır Yük Kamyonu ve Otobüs Sürücüler	49	0	49	5	0	5
Ev Otel ve Bürolarda Çalışan Temizlikçiler	78	121	199	59	52	111
Madencilik ve İnşaat Sektörlerinde Nitelik Gerektirmeyen İşlerde Çalışanlar	60	0	60	63	0	63
Diğer Nitelik Gerektirmeyen İşlerde Çalışanlar	166	44	210	46	9	55
İstihdam sayısı 10’dan az olanlar	274	257	531	82	21	103
Toplam	1358	1122	2480	783	379	1162

Kaynak: Sakarya İŞKUR İl Müdürlüğü Verileri

Sakarya İŞKUR İl Müdürlüğü verilerine göre 2013-2018 yılları arasında Sakarya’da faaliyet gösteren özel istihdam büroları 84 işkolunda toplam 1162 kişinin istihdamını sağlamıştır.

Bunların içerisinde %16,87 ile mağaza, dükkan vb. satış elemanları birinci sırada yer alırken onu %16,52 ile inşaatı tamamlayıcı işler ve benzer işlerde çalışanlar takip etmiştir. Üçüncü sırada ise %9,55'lik bir oran ile ev, otel ve bürolarda çalışan temizlikçiler ve yardımcılar bulunmaktadır. Bu üç sektör toplam 84 meslek grubu içinde yaklaşık %43'lük bir kısma tekabül etmektedir. Ayrıca bu sektörlerdeki istihdam yüksek bir eğitim seviyesi gerektirmediği için işe yerleştirmelerde ilköğretim ve orta öğretim mezunlarının sayıca ağırlıkta olmasını da açıklamaktadır.

Özel istihdam bürolarına başvuran tıp doktorlarının (14 kişi) tamamı işe yerleştirilirken, başvuru oranları yüksek olduğu halde sekreterlik (36 başvuru, 1 yerleştirilme), halkla ilişkiler uzmanlığı (29 başvuru, 2 yerleştirme), mimarlık ve mühendislik (70 başvuru, 6 yerleştirme) gibi mesleklerin işe yerleştirilme oranlarının oldukça düşük olduğu dikkat çekmektedir.

4.4.Araştırma Bulgularının Değerlendirilmesi

Sakarya'da faaliyet göstermekte olan özel istihdam büroları incelendiğinde tamamının gerçek anlamda işe yerleştirme hizmeti verdiğini söylemek zor görünmektedir. Bürolardan bir tanesi (B Bürosu) İŞKUR'dan aldığı özel istihdam bürosu belgesini sadece iş ilanı verebilmek için kullandıklarını belirtirken, bir diğeri (C Bürosu) yakın çevrelerinde bulunan kişilerin istihdamını gerçekleştirdiklerini, tam anlamıyla istihdam hizmeti vermediklerini ifade etmiştir. E Bürosu, sadece tıp alanında hizmet verdiklerini vurgulamış, diğer alanlara yönelik herhangi bir çalışma yapmayacaklarını, hatta kendilerini özel istihdam bürosu olarak bile kabul etmediklerini dile getirmiştir. D Bürosu, yakın gelecekte işe yerleştirme faaliyetlerinin kapsamını geliştirmeyi hedeflediklerini dile getirmiştir. Bu bürolara her üç ayda bir İŞKUR'a işe yerleştirme faaliyetleri ile ilgili nasıl rapor sundukları sorulduğunda, irtibatta oldukları şirketlerden aracı oldukları birkaç kişinin ismini ve bilgilerini vererek sorunu çözdüklerini dile getirmişlerdir.

Özel istihdam bürosu olarak çok daha uzun bir süredir faaliyet gösteren ve dolayısıyla daha fazla istihdam sağlayan A firması ise yaptıkları istihdam karşılığında çalıştıkları firmaların elde edebilecekleri bir teşvik varsa, istihdam edecekleri kişiyi İŞKUR üzerinden kayıt yaptırarak istihdamını gerçekleştirip, böylelikle o firmanın teşvikten yararlandırılmasının sağlandığını dile getirmiştir.

Sakarya'da faaliyet gösteren özel istihdam bürolarından A Firması hariç diğerlerinin profesyonel anlamda kurumsallaşmamış olmaları ve istihdam hizmetleri dışında diğer faaliyetlerle de uğraşıyor olmaları bu büroların istihdama katkılarının düşük olmasına sebebiyet vermektedir.

Sonuç

Türkiye'de 2003 yılından itibaren işgücü piyasalarının ihtiyacı ve liberal politikaların bir uzantısı olarak yasal çerçevede faaliyet göstermeye başlayan özel istihdam büroları işsizlik sorununun çözümünde yardımcı bir unsur olarak görülmekte ve kamu istihdam kurumunun takibi ve kontrolü altında faaliyetlerine devam etmektedir. İş ve işçi bulmaya aracılık faaliyeti yapma, işgücü piyasası ile istihdam ve insan kaynaklarına yönelik hizmetleri yürütme, mesleki eğitim düzenleme ve yetki verilmesi hâlinde geçici iş ilişkisi kurma faaliyetlerini yürüten özel istihdam büroları birincil ya da ikincil faaliyet olarak işe yerleştirme hizmetlerini yerine getirmektedirler.

Türkiye'de 2018 yılı itibarıyla yirmi ilde toplamda 437 özel istihdam bürosu faaliyetine devam etmektedir. İstanbul 300 büro ile ilk sırada yer alırken, onu 33 büro ile Ankara, 30 büro ile de İzmir takip etmektedir (İŞKUR 9. Genel Kurul Raporu, 2018: 68). Sermaye yapıları açısından Türkiye'deki özel istihdam bürolarının dörtte üçü yerli sermayeli olmasına karşın pazara hakim olan özel istihdam büroları küresel ölçekte faaliyet yürüten özel istihdam bürolarının şubeleridir (www.keig.org, 10.05.2018).

Özel istihdam büroları yasal olarak faaliyete geçtikleri tarihten 2017 yılı Haziran ayı sonuna kadar toplamda 350.000 kişinin işe yerleştirilmesine aracılık etmişlerdir (İŞKUR 9. Genel Kurul Raporu, 2017: 68). Fakat Türkiye’deki işsiz sayısı ile kıyaslandığında bu rakamın yeterli olduğunu söylemek mümkün gözükmemektedir.

Türkiye’de özel istihdam büroları aracılığıyla işe yerleştirilenlerin genel profilleri incelendiğinde cinsiyet olarak erkeklerin (%64), yaş grubu olarak 20-29 yaş grubunun (%63), eğitim seviyesi olarak ise lisans mezunlarının (%35) öne çıktığı görülmektedir. Daha geniş perspektiften bakıldığında işe yerleştirilenlerin yaklaşık %80’ini 20-34 yaş grubunun, %80’den fazlasını ise lise, önlisans ve lisans mezunlarının oluşturduğu söylenebilmektedir. Bu çerçevede özel istihdam bürolarının daha ziyade nitelikli işlerde istihdam sağladığı bilinmektedir.

Sakarya’da beş tane özel istihdam bürosu faaliyet göstermektedir. Bu özel istihdam bürolarının işe yerleştirme istatistikleri incelendiğinde işe yerleştirilenlerin %67’sinin erkeklerden, %50’sinin 20-29 yaş grubundan oluşması Türkiye’deki profil ile benzerlik göstermektedir. Ancak işe yerleştirilenlerin eğitim seviyesi açısından Türkiye genelinden oldukça farklı bir profil dikkat çekmektedir. Sakarya’da özel istihdam büroları tarafından işe yerleştirilenlerin %91’inin ilköğretim ve ortaöğretim mezunlarından oluştuğu görülmektedir. İstihdam edilen lisans mezunlarının oranı ise %5’ten fazla değildir. Bunun bir sonucu olarak Sakarya’da işe yerleştirilenlerin %43’ü “mağaza, dükkan vb. satış elemanı”, “inşaatı tamamlayıcı işler vb. işler”, “ev, otel ve bürolarda çalışan temizlikçiler” olarak istihdam edilmişlerdir.

Şimdiye kadar 84 işkolunda toplam 1162 kişinin istihdamını sağlamış olan özel istihdam bürolarının işe yerleştirme performansları Sakarya’daki işsiz sayısı göz önüne alındığında oldukça düşüktür. Ayrıca 1162 kişinin %93’ü sadece tek bir özel istihdam bürosu (A Bürosu) tarafından işe yerleştirilmiştir. Diğer bürolar, internet üzerinden iş ilanı vermek (B Bürosu), yakın çevresine istihdam hizmeti sunmak (C Bürosu), eğitim ve danışmanlık hizmetleri (D Bürosu) ve tıp (E Bürosu) üzerine uzmanlaşmışlardır. Bu sebepten ötürü Sakarya’da faaliyet gösteren özel istihdam bürolarının Sakarya istihdam piyasalarına katkı düzeyleri oldukça düşüktür.

Kaynakça

- Baypınar, B. (2002). *Özel İstihdam Büroları ve Türkiye*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Cam, E. (2017). Türkiye’de Özel İstihdam Büroları ve Geçici İşçilik Hakkında Sendikal Açından Bir Değerlendirme. *Karatahta İş Yazıları Dergisi*, (7), 109-146.
- Çöpöğlü, M. (1995). *İstihdam Hizmetinin Liberalleştirilmesi: İş ve İşçi Bulma Kurumu’nun Yeniden Yapılanma Çalışmaları ve Özel İstihdam Hizmetlerine Geçiş Eğilimleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Fırat Z. ve H. Aksüyek (2009). Özel İstihdam Büroları ve Çalışma Hayatındaki Yeri. *Paradoks Ekonomi, Sosyoloji ve Politika Dergisi*, 5(2), 1-13.
- İŞKUR (2018). <https://www.iskur.gov.tr/ozel-istihdam-burolari/istatistiki-bilgiler/> (11.05.2018).
- KEİG (2018). <http://www.keig.org/wp-content/uploads/2016/03/3-19-ekim-konf.-oib-sunum-handan-.pdf> (10.05.2018).
- Öksüz, D. (2007). *İŞKUR’un İşe Yerleştirme Hizmetleri, Özel Sektör Üzerindeki Etkisi ve Etkinliğinin Artırılması*. Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi, Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Ören, K. ve H. Yüksel (2012). Geçmişten Günümüze Çalışma Hayatı. *Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi*, 1(1), 34-59.
- Sanal, M. E. (1995). *İş ve İşçi Bulma Aracılığı, Çağdaş Gelişmeler ve Türk Tarım Kesiminde Ücretli Aracılık Uygulaması*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Sayın, A. K. (2002). *Emek Piyasasında Aracılık ve Özel İstihdam Büroları*. Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Selek, C. (2005). *Türkiye’de İş ve İşçi Bulmaya Aracılık Faaliyetleri ve Özel İstihdam Büroları*. Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Sakarya.
- Şahin, L. ve K. Yıldırım (2012). Tarihsel Bir Perspektiften Türkiye’de İşe Yerleştirme Faaliyetleri. *Kamu-İş İş Hukuku ve İktisat Dergisi*, 12(2), 3-9.
- TİSK (1996). *İşgücü Piyasalarında Özel İstihdam Bürolarının Önemi*, İnceleme Yayınları 16, Yayın No: 157, Ankara.
- Törüner, M. (1994). İş Kurumlarının Çalışma Yaşamı İçindeki Yeri ve Önemi. *İstihdam Dergisi*, (16), 8-15.
- Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü, *2013-2017 Yılları Faaliyet Raporları*
<https://www.iskur.gov.tr/kurumsal/raporlar/> (10.05.2018).
- Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü, 7., 8. ve 9. *Genel Kurul Raporları*
<https://www.iskur.gov.tr/kurumsal/raporlar/> (10.05.2018).
- Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü, *Özel İstihdam Büroları İşe Yerleştirme İstatistikleri, 2004-2013*
<https://media.iskur.gov.tr/17564/ise-yerlestirme-2004-2013.pdf> (09.05.2018).
- Uçkan, B. (2005). Türkiye’de İş Aracılığı Hizmetlerinin Tarihsel Gelişim Sürecinde Kamu Tekelinin Kırılması. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(1), 149-178.